ئیدریس ڕەمەزان مامۆستای کۆلێژی کارگێڕی و ئابووری لە زانکۆی سەلاحەدین بۆ گوڵان: گۆڕانکاری و بووژانەوەی ئابووری لە گرنگترین دەستکەوتەکانی حکومەتن

دیمانەی تایبەت August 29, 2022 گوڵان میدیا

398

حکومەتی هەرێمی کوردستان سەرەڕای تەحەددییەکان لە چەند ساڵی ڕابردوودا توانیویەتی کۆمەڵێك چاکسازی و گۆڕانکاری لە پەیکەری ئابووری بکات، کە گرنگترینیان ئاراستەکردنی وەبەرهێنان بوو بەرەو کەرتەکانی پیشەسازی، ئەمەش هاوکات بوو لەگەڵ کەمکردنەوەی خەرجییەکان و زیادکردنی داهات، بۆ قسەکردن لەسەر گرنگیی ئەم گۆڕانکارییانە بۆ سەر هەردوو بواری دارایی و ئابووری، گۆڤاری گوڵان دیدارێکی لەگەڵ ئیدریس ڕەمەزان پسپۆڕ و شارەزا لە بواری دارایی و مامۆستا لە کۆلێژی کارگێڕی و ئابووریی زانکۆی سەلاحەدین سازدا.

* وەکو کەسێکی پسپۆڕ و شارەزا لە بواری دارایی، ئایا هەڵسەنگاندنتان بۆ کەمکردنەوەی خەرجییەکان و زیادکردنی داهات و ئەدای ئابووریی بە گشتی لە کابینەی نۆیەمی حکومەتی هەرێمی کوردستانە چییە؟

- شەڕی داعش و کۆرۆنا و قەیرانی دارایی و گەمارۆ و دژایەتیکردنی خەڵکی کوردستان لەلایەن حکومەتی ناوەندەوە؛ کاریگەریی زۆر خراپی لەسەر دۆخی ئابووری بە گشتی کرد، ئەوە بوو لە دەستپێکی کابینەی نۆیەمی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا زۆربەی ئەم هۆکارانە تەحەددیاتی گەورەی بەردەم کابینەکە بوون. بوونی عەقڵییەتی شۆڤێنی و مەرامی جۆراوجۆر لە دەرەوەی سنوورەکان بەردەوام لە دژی ئەو سەقامگیرییە سیاسی و ئابوورییە ڕاوەستاوەتەوە کە کوردستانی جیاواز کردووە لەگەڵ ناوچەکانی ناوەڕاست و خوارووی عێراق. لەگەڵ ئەمەشدا دوای تێپەڕبوونی زیاتر لە سێ ساڵ بەسەر دەستپێکی کارەکانی کابینەکەدا بە هەموو پێوەرە دارایی و ئابوورییەکان دەتوانین بڵێین حکومەت سەرکەوتوو بووە لە ڕووبەڕووبوونەوەی زۆر لە کۆسپ و ئاستەنگەکاندا، لە سەرەتای کابینەکەدا سەرۆکی حکومەت وتی: «دابینکردنی مووچەی فەرمانبەران لە ڕیزبەندی پێشەوەی کارەکانمانە»، هەرواش دەرچوو، خۆی لەخۆیدا پێدانی مووچەکان لە کاتی خۆیدا و کەمکردنەوەی خەرجیی ناپێویست و زیادکردنی داهات و دانەوەی زیاتر لە یەك ملیار دۆلار قەرز، دەستکەوتێکی گرنگن، ئەوەتا هاتنی بە لێشاوی ئاوارە و پەناهەندە کە بۆ دوو مەبەستی سەرەکیی سەقامگیری و دۆزینەوەی هەلی کار ڕوویان لە هەرێمی کوردستان کردووە، خۆی لەخۆیدا سەلمێنەری ئەو ڕاستییەن کە بارودۆخی ئەمنی و سەقامگیری و ئابووری زۆر باشترە لە ناوچەکانی دیکەی عێراق و دەوروبەرمان، لەمەشدا بەخت یاوەرمان بوو، بەوەی نرخی بەرمیلێك نەوت کە لە دەستپێکی کابینەکەدا و لە زەمەنی کۆرۆنادا بۆ ئاستێکی زۆر مەترسیدار دابەزی و لە ئێستادا زۆر زیادی کردووە.

* بڕیارەکەی دادگای بەناو فیدڕاڵیی عێراق دژی یاسای نەوت و گازی هەرێم و ناردنە دەرەوەی نەوتی هەرێم و تەنانەت لێدوان و هەڵسوکەوتەکانی خودی وەزیری نەوتی عێراق تا چەند کارێکی نادەستووری و نایاسایی بووە؟ ئایا ئەم هەڵوێستە دوژمنکارییانە تاچەند کاریگەریی لەسەر ئابووریی هەرێم دەبێت؟

- هەست و حەزی دوژمنکارانەی عەقڵیەتی شۆڤێنی بەرامبەر کورد لە بەغدا درێژەی هەیە، وێرانکردنی گوند و ئەنفالکردنی مرۆڤی کورد و سڕینەوەی ناسنامە، ئەمڕۆ بە شێوەی بڕینی بودجە و تەرحیل و تەعریب و جێبەجێ نەکردنی ماددەی 140ی دەستووری و بڕیاری دادگا و فەرمانەکانی وەزارەتی نەوتی عێراق بەردەوامیی هەیە، ئەوان بڕوایان بە فیدڕاڵییەت نییە و دەیانەوێت هەرێم وەکو پارێزگایەکی عێراق مامەڵەی لەگەڵ بکەن، سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان توانیویەتی حەکیمانە مامەڵەیەکی ڕاست و دروست و دیپلۆماسییانە لەگەڵ حکومەتی عێراقدا بکات و خۆی لە هەموو گرژی و ئاڵۆزییەك بە دوور کردووە، ئەمەش هاندەرێکی باش بوو بۆ کپکردنی دەنگی نەیارانی کورد لە بەغدا و بەهێزبوونی پەیوەندییەکان و لەم ڕووەوەش توانرا بەشێك لە بەشە بودجەی هەرێم و شایستە داراییەکانی جووتیاران زامن بکرێت و بازاڕەکانی عێراق واڵا بکرێت لە بەردەم ساخکردنەوەی کاڵای جووتیارانی کورد و پیشەسازیکاراندا. سەبارەت بەوەی تاچەند بڕیاری دادگای فیدڕاڵی یاسایی و دەستوورییە، وابزانم بۆ دۆست و دوژمن دەرکەوتووە کە دادگای فیدڕاڵی لە ژێر فشار و ئەجیندەی دەرەکییە و بڕیارەکانی یاسایی و دەستووری نییە و تەنانەت کاریگەرییەکی ئەوتۆی لەسەرمان نابێت.

* پرۆسەی چاکسازی و ڕاستکردنەوەی سیاسەتی ئابووری و دانانی سیاسەت و ستراتیژێکی تازە بۆ پشتبەستن بە تواناکانی خۆمان و فرەچەشنکردنی ئابووری کارێکی ئاسان نییە، لەم لایەنەوە لە ڕووی داراییەوە بیروبۆچوونت سەبارەت بەم چاکسازی و گۆڕانکارییە چییە؟

- بە شێوەیەکی گشتی ڕێژەی سەرکەوتنی کابینەکە لە چارەسەرکردنی کەموکورتییەکان بەرزە، بۆ هەموو کێشەیەك سەرۆکی حکومەت ڕاستەوخۆ کۆبوونەوە دەکات و بڕیار دەردەکات، بۆ نموونە هەموومان لە زستاندا لە گەورەیی مەترسییەکانی کەم ئاوی و وشکەساڵی زانیاریمان هەبوو، هەرگیز

پێشبینی ئەوە نەدەکرا ساڵێك بەڕێ بکەین بە کەمترین کێشە لە کاتێکدا لە وڵاتانی پێشکەوتوو دەرهاویشتە و گرفتەکانی وشکەساڵی دەرکەوتووە. خاڵێکی گرنگی پلانەکانی کابینەکە دەستپێکردنەوە و فراوانبوونی کاری وەبەرهێنان و کەرتی تایبەت بوو، کە وای کردووە سەرجەم سێکتەرەکانی خانووبەرە و کشتوکاڵ و پیشەسازی و گەشتیاری و بازرگانی و پەروەردە و تەندروستی و وزە ڕوو لەگەشەکردن بکات، کە لەگەڵ خۆیدا بە هەزارەها هەلی کار بۆ گەنجەکان دابین بکات، واتە بە کردەیی ڕوومان لە فرەچەشنکردنی ئابووری کردووە.

* ئاماژەت بە ئاستەنگەکان کرد لە بەردەم چاکسازیدا، ئاشکرایە یەکێك لە ڕێگرییەکانی بەردەم گەشەی ئابووری و دارایی مەسەلەی گەندەڵییە؛ ئایا تاچەند توانراوە گەندەڵی ڕابگیرێت و یاسا سەروەر بێت و چیتر ئەوەندە میللەتەکەمان نەبێتە قوربانیی ئەم دیاردە مەترسیدارە؟

- زۆرجار گەندەڵی تێکەڵ بە کایەی سیاسی بووە، وەکو ئەوەی لە فەرهودکردنی بانکەکانی سلێمانی و دەستتێوەردانی خاڵە سنوورییەکانی پارێزگای سلێمانی ڕوویان دا، زۆربەی حزبە سیاسییەکان کاتێك سەرۆکی حکومەت دروشمی چاکسازی و بنبڕکردنی گەندەڵی بەرز کردەوە، وایان دەزانی ئەمە دەستکەوتێکە تەنیا بۆ سەرۆکی هەرێم و سەرۆکی حکومەتە، بۆیە دژایەتییان کرد لە بری ئەوەی خۆیان بکەنە خاوەنی چاکسازی و بنبڕکردنی گەندەڵی، هەروەها نەبوونی هەماهەنگیی لایەنە سیاسییەکان و دەستتێوەردانی حزبی کۆسپ و تەگەرەی لە بەردەم چاکسازی و بنبڕکردنی گەندەڵی داناوە، لەم کابینەیەدا توانرا بنەماکانی دژە گەندەڵی زیاد بکرێت، ئەویش لە ڕێگەی کەمکردنەوەی خەرجی زیادە و بەهەدەرنەدانی داهات و کەمکردنەوەی خەرجی کەمالیات لە بەرامبەردا دەزگاکانی چاودێریی دارایی و دەستەی دەستپاکی و دادگاکان ئازاد کران لە هەڵدانەوەی تەنانەت ئەو دۆسێیانەی گەندەڵی کە لە کابینەکانی دیکەدا هەبووە، بەمەش حکومەتی هەرێمی کوردستان توانی گەندەڵی بەو شێوە فراوان و گەورەیە ڕابگرێت و کاری جددی لەسەر دژە گەندەڵی بکرێت، واتا ئەو هۆکارانەی گەندەڵی تێدا دەکرێت و بە درز و کەلێنەکانی یاسایی و دارایی دادەنرێت، دایخست، کەمکردنەوەی ئەمجۆرە خەرجییانە هەر تەنیا ڕێگر نەبوون لە بنبڕکردنی گەندەڵی، بەڵکو بووە هۆی زیادبوونی داهاتی هەرێمی کوردستان.

* چاکسازی لە بواری نەوتدا بە یەکێك لە دەستکەوتەکانی دیکەی کابینەی نۆیەمی حکومەتی هەرێمی کوردستان دادەنرێت، هەوڵەکانی بەرزکردنەوەی داهاتی نەوتی چۆن دەبینیت؟

- هەر چەندە سێکتەری نەوت و گاز بۆ هەرێمی کوردستان گرنگە، بەڵام پشتبەستنی لە ڕاددەبەدەری لایەنی دارایی و ئابووری بەم سێکتەرە کارێکی مەترسیدارە، لە دەستپێکی کارەکانی کابینەکەدا سەرۆك وەزیرانی حکومەتی هەرێمی کوردستان گرنگییەکی زۆری بە پیادەکردنی سیاسەتی فرەچەشنکردنی داهات و جۆراوجۆرکردنی ئابووری داوە، وێڕای کۆسپ و ئاستەنگەکانی وشکەساڵی و نەبوونی سیولەی پێویستی دارایی و ڕێگرییە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکان و وێرانبوونی ژێرخانی گوندەکان و ناوچە کشتوکاڵییەکان و نەبوونی حەزی وەبەرهێنەران بۆ چوون بەرەو کەرتی پیشەسازی، بەڵام کابینەکە سەرکەوتوو بوو بەوەی کەرتی کشتوکاڵ لە زۆر بواردا ببووژێنێتەوە و وەبەرهێنانی کەرتی پیشەسازی لە ڕیزبەندی پێشەوەی وەبەرهێنانەکان بکات، ئامار و داتاو زانیارییەکان دەری دەخەن کە وەبەرهێنان لە هەرێمی کوردستان نەك هەر دەستی پێ کردەوە، بەڵکو قەبارەکەی ڕووی لە زیادبوون کردووە، کەرتی نەوت و گازیش لەناو سێکتەرەکاندا بە هەمان شێوەیە، ڕێژەی داهاتی ڕووی لە زیادبوون کردووە و کاریگەریی باشی لەسەر پێدانی مووچەکان هەبووە، ئێستا حکومەت دەتوانێت هەنگاو بەرەو کەرتی پیشەسازیی پترۆکیمیاوی و پیشەسازیی نەوتی و بەرهەمهێنانی بەنزین و نەوت و گازوایل بنێت و گاز لەپێناو بەرهەمهێنانی کارەبا بەکاربهێنێت و بەنزینی کوالێتی باش دابین بکات، تەنانەت بە داهاتی نەوت

کەرتەکانی کشتوکاڵ و ڕێگاوبان و بەنداو و ئاو و کارەبا و دروستکردنی شارە پیشەسازییەکان زیاتر ببووژێنێتەوە، کە لە ئێستادا سەرەتاکەی دەرکەوتووە.

* لە ڕووی زانستی داراییەوە زۆر لەو سێکتەرە خزمەتگوزارییە پێویستییانەی هاووڵاتیان کە بە سێکتەری «حەیاتی» دادەنرێن، وەکو دابینکردنی ئاو و کارەبا و نەوت و بەنزین و خۆراك، یان هەردوو کەرتی پەروەردە و تەندروستی کە حکومەت پاڵپشتییەکی زۆری دەکات تا چەند حکومەت ڕێکی خستووەتەوە؟

حکومەتی خەڵك و دابینکردنی مووچە لە ڕیزبەندی کارەکانی کابینەی نۆیەم دادەنرێت و هەنگاوی باش نراوە و ئاستی بەرهەمهێنانی کارەبا زۆر زیاد بووە و پڕۆژەی ئاو و ئاوەڕۆ لێرە و لەوێ جێبەجێ دەکرێت و بەنزین لەگەڵ ئەوەی نرخەکەی لە ئاستی جیهان بەرز بووەتەوە، بە نرخی پاڵپشتیکراو دابین دەکرێت، بەڵام نرخی پاڵپشتیکراوی کارەبا و ئاو بەو واتایە نایەت تۆ بەهەدەری بدەی و زیاد لە پێداویستیی خۆت بەکاری بهێنیت، کەمکردنەوەی سەرپێچییەکان و چاودێری و بەدواداچوونەکان کارێکی باشە، لەمەش گرنگتر حکومەت نامەرکەزی پیادە کردووە و چەند ئیدارەیەکی سەربەخۆ و دەسەڵاتێکی زۆری بۆ قەزا و قایمقام و بەڕێوەبەری ناحیە و فەرمانگەکانی دابەزاندووە، لە ئێستادا چەند هەوڵێکی باش هەیە بۆ بەرهەمهێنانی 75 مێگاوات کارەبا بە وزەی خۆر و بەشێکی دیکەش بە وزەی پاك. خۆ ئەگەر ئاستی ئەم پاڵپشتییانە کەم نەکرێتەوە، لەگەڵ زیادبوونی ژمارەی دانیشتووان و هەڵکشانی خواست و بوونی ژمارەیەکی زۆری ئاوارە و پەناهەندە و کرێکاری بیانی پاڵەپەستۆکە زۆر زیاتر دەبێت.

سەبارەت بە فرەچەشنکردنی ئابووری زۆر سێکتەر دەکرێتەوە، تەنانەت کەرتی تەندروستی و پەروەردە و خوێندنی باڵا و گەشتیاری بە هەموو جۆرەکانی ئایینی و شوێنەوار و سرووشتی و هاوینە و زستانەش لەخۆ دەگرێت، دامەزراندنی ناوچە پیشەسازییەکان و شارە پیشەسازییەکان و سێ سایلۆ و کڕینەوەی گەنمی جووتیاران لەمەش گرنگتر هەوڵەکانە بۆ دروستکردنی کارگە گەورەکانی پیشەسازیی خۆراکی کە لە ڕووی ئابووری و کەڵکی ئابوورییەوە زۆر لەبارە و لە هەرێمی کوردستان دامەزرێت و لە ڕووی باج و ڕسومات و دابینکردنی هەلی کار و کەمکردنەوەی بەفیڕۆدانی چوونە دەرەوەی دراوی گرانبەها و تەنانەت ناردنە دەرەوەی بۆ بازاڕەکانی مووسڵ و ناوەڕاست و خوارووی عێراق زۆر گرنگن و داهاتی نەوت گرنگە بۆ دابینکردنی سیولە و بونیاتنانی ژێرخانی ئابووری و دابینکردنی مووچەکان و هاندانی بووژانەوەی کەرتی پیشەسازی، لەم کابینەیەدا چەندین بەرهەمی وەکو چیمەنتۆ و ئاسن و بەرهەمە کشتوکاڵییەکان و پەلەوەر و بەردی مەڕمەڕ و چەندین کانزای دیکە دەچێتە بازاڕەکانی خوارووی عێراق کە زۆر گرنگن. بەمشێوەیە چاکسازیی دارایی و گۆڕانکاری لە پەیکەری ئابووری و ئاراستەکردنی وەبەرهێنان بەرەو کەرتەکانی کشتوکاڵ و پیشەسازی و گەشتیاری گرنگترین دەستکەوتەکانی کابینەی نۆیەمی حکومەتی هەرێمی کوردستان بوون.